

HELLENİSTİK DÖNEME AİT BİR MEZAR STELİ

(LEV. 28-29)

Aslı SARAÇOĞLU*

ABSTRACT

The funerary stele was found at a fountain in the garden of Tariş ware house in 1999 and later it was transferred to Aydın Museum.

Within the frame, a woman dressed in khimation over khiton typed in Pudicitia is depicted from the profile view. There are some different views in respect of the origin of the type. However, the pioneers dates back to the 4th century BC, and the statue of Tegea is considered to be the earliest specimen. In addition to them, the other early specimens are encountered in the terracotta statues. The Pudicitia type is used throughout the second half the second century BC, and it continues spreading in large scale until the first century BC. For instance, one of its common types is represented by the characterized traditional aspect of Kleopatra from Delos.

There are two children standing on the right of the woman. The children given frontally are dressed in khiton. The servant girl standing on the right of the woman is holding a pyxis with her hands. The second girl on the left corner is depicted frontally like the other one and the typical Pudicitia type is reflected on her appearance.

Consequently, the stele described in details above may be compared with a stele, which was discovered in Samos and this stele may date back to the 2nd half of the 2nd century BC.

Burada inceleyeceğimiz mezar steli 1999 yılında Aydın Tariş depo binasının bahçesinde, bir çeşmenin içerisine yerleştirilmiş olarak bulunmuştur (Fig. 1). Daha sonra Aydın Müzesi'ne aktarılan stelin buluntu yeri tam belirlenemese de, Tralleis yöresine ait bir malzeme olduğunu söylemek mümkündür. Antik çağda heykeltraşlık açısından zengin bir ekolü temsil

* Yrd. Doç. Dr. Aslı Saraçoğlu, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 09010 Aytepe, Aydın/Türkiye.

eden Tralleis heykelleri, bir çok araştırmaya konu olmuştur¹. Bugün büyük çoğunluğu Avrupa müzelerine götürülen bu heykel ve kabartmaların bir bölümü ise, burada olduğu gibi yöredeki değişik binalar içerisinde devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.

Stelin yüksekliği	: 65 cm
alt blok genişliği	: 45,5 cm
üst blok genişliği	: 45, 5 cm
alt kalınlığı	: 15 cm
üst kalınlığı	: 15 cm
ana figür yüksekliği	: 34 cm
yardımcı figür yüksekliği	: 20 cm

İri taneli grimsi beyaz mermerden yapılmış üçgen alınlıklı stelin, tepe ve yan akroterleri tahribata uğramıştır. Tüm yüzeyde aşınmanın izi kendini göstermekle birlikte, yüzeyde belirgin bir kırık bulunmamaktadır. Stelin arkası kabaca bırakılmış, sadece üst kısmı hafifçe düzeltilmiştir. Alınlığın altına, alt bloğa paralel ortada hafifçe kavis yapan bir girland asılmış ve sonradan girlandın ortasına bir musluk yerleştirilerek çeşme olarak kullanılmıştır (Fig. 2).

Buradaki gibi mezar stellerinde sıkça kullanılan tepe ve yan akroterlerle süslenmiş üçgen alınlıklar, bize daha çok İon düzenli tapınakların ön ve yan yüzlerini hatırlatmaktadır². Mezar stellerinde üst yapı olarak alınlığın kullanımı ilk kez Arkaik dönemde görülmekle birlikte³, daha sonra yaygınlaşarak devam eder. Özellikle de İonya bölgesi bu tipte yapılmış stellerin ana yurdudur⁴. Ancak bu tip stellerde her zaman için aynı kalite ve niteliği bulmak mümkün değildir. Steller arasında görülen form farklılıklarında

¹ Anadolu'nun en önemli heykeltıraşlık okullarından Aphrodisias ve Bergama ile komşu olan Tralleis, Hellenistik dönem boyunca, özellikle de Seleukos ve Bergama Krallıkları yönetiminde devamlı gelişmiş, kentte önemli yapı ve yontuculuk faaliyetleri yürütülmüştür. Ayrıca Roma döneminde Klasik çağın ünlü eserlerinin kopya edilmesi de, kentte ayrı bir önem kazandırmıştır bkz: Özgan 1982, 3 vd; Tralleis bölgesinin heykeltıraşlık sanatı konusunda bilgi veren en ayrıntılı araştırmalardan biri, R. Özgan tarafından yapılmış bir çalışmadır. Bölge üzerinde araştırma yapanlar için kaynak niteliği taşıyan bu çalışmada belirlenebilen tüm Hellenistik ve Roma dönemi eserleri bir araya toplanmıştır. Özgan 1982. (Tüm metin ve levhalar).

² Şahin 2000, 8.

³ Neumann 1979, 31, Taf. 17a.

⁴ Yaylalı 1979, 10.

yapıldıkları dönem, kalite düzeyleri ve yapıldıkları yörenin sanat anlayışı büyük rol oynar⁵. Bunlar yapıldıkları bölgeye, sanatçının isteğine göre değişebildiği gibi, bazen fabrikasyon yapıldıklarından kendi içinde ya da taşrada çeşitlilik gösterebilirler. Örneğin, bizim örneğimizde alınlık ve akroterler verilmekle birlikte, yanlarda naiskos mimarisi oluşturacak diğer elemanlar işlenmemiştir.

Alınlığın alt kısmı aşağıya doğru inen dikdörtgen bir blok şeklinde düzeltilmiş ve içine niş açılarak, alçak kabartma tekniğinde figürler yerleştirilmiştir (Fig. 3). Nişin sağında boyutunun büyüklüğü ile diğerlerinden ayrılan ve mezarın sahibi olarak düşünebileceğimiz khiton üzerine khimation giymiş, Pudicitia tipinde bir kadın oturmaktadır. Bu tipte betimlenen kadınlar çoğunlukla çerçevenin sol kenarında sağa dönük otururken, burada farklı biçimde sağ kenarda betimlenmiş, onun yerine yardımcı figürler nişin soluna yerleştirilmiştir. Başu dikdörtgen nişin üstüne dayanan kadın, ayakları tornalı ve tablası minderli yüksekçe bir tabureye oturmuş, ayaklarını ise yine yüksekçe bir altlık üzerine koymuştur. Hafifçe öne eğilmesi ve sırtının yan çerçeveden ayrılmasıyla bir ölçüde derinlik sağlanırken, vücudu 3/4 pozisyonda, başu ise büyük ölçüde cepheden betimlenmiştir. Yüzü ve saçları aşınmakla birlikte, kalan izlerden mantosunu saçını örtecek biçimde yukarı çektiği ve sağ eliyle baş örtüsünün kenarına dokunduğu görülebilir. Sol kolunu ise rahat bir pozisyonda sol dizinin üzerine götürmüş ve böylece sol eliyle, sağ dirseğine alttan destek sağlamıştır. Ancak diz üzerinde yatık duran sol kol, sağ koldan biraz ayrıldığından bu tipte görmeye alışık olduğumuz kolların toplu ve sıkışık hareketi bozulmuştur.

Kadının elbisesinin hafifçe yukarda bağlanması ilk bakışta izleyici üzerinde üst gövdenin kısa, altın ise biraz daha uzunmuş gibi görünmesine neden olmaktadır (Fig. 2). Manto üst kısımda sade, altta ise daha ince işlenmiş ve kıvrımlar netlik kazanmıştır. Özellikle de khimationun altından çıkan khiton kumaşı pileler halinde ayak taburesinin üzerine dökülürken, tabure ile kadının bacakları arasında kalan khiton kumaşı tabureye doğru yelpaze gibi hafifçe açılmıştır. Kadının oturduğu tabure ise özenli biçimde yüksek ve ayakları mobilya formunda oymalıdır.

⁵ Örneğin İzmir stellerinde görülen naiskos formları teknik ve nitelik açısından özellik gösterir. Yaylalı, “daha çok emekle yapılan ve diğerlerine göre daha masraflı olması gereken bu tip stellerin belki de varlıklı kişilerin mezarları için yapılmış olabileceğini” söyler : Yaylalı 1979, 10.

Yukarda ayrıntılı olarak tanımladığımız Pudicitia tipi, özellikle Hellenistik çağda mezar stellerinde yoğun biçimde karşımıza çıkar⁶. Bu tipin kökeni ise İÖ. 4. yüzyılın mezar stellerinde oturan kadınlara kadar gitmektedir⁷ ve ilk örnekler çok yaygın olmasa da, İÖ. 4. yüzyıldandır⁸. Tipin en erken serbest yontu örneği olan Tegea heykeli⁹, İÖ. 3. yüzyıla verilirken, Linfert bu tarihi biraz erken bulmaktadır¹⁰. Kleiner ise Pudicitia tipinin İÖ. 3. yüzyıl terrakotalarında işlendiğini kabul eder¹¹. Batı Anadolu ele geçen mezar taşlarında ve heykellerde sıkça işlenen Pudicitia tipi¹², bazı araştırmacılar tarafından kolların duruş biçimlerine göre kendi içinde farklı versiyonlara ayrılır¹³.

Bu tip her ne kadar çoğunlukla mezar taşları üzerinde işlenmişse de, özellikle İÖ. 2. yüzyılda serbest heykellerde de yoğun olarak karşımıza çıkar¹⁴ ve asıl iyi bilinen örneği Delos'da kocası Dioskurides ile birlikte bulunan ve İÖ. 138/137'ye tarihlenen Kleopatra'nın heykelidir¹⁵. Pudicitia tipi, genellikle kadın figürlerde kullanılmakla birlikte, Hellenistik dönem Doğu Yunan stellerinde erkeklerde de görülür¹⁶. Ayrıca Hellenistik dönem Doğu Yunan stellerinde hizmetkar çocuklarda da bu tür duruşa rastlanır¹⁷. Ancak el ve kolların işlenişinde farklılıklar görülebilir.

⁶ Krahrmer 1923/24, 142 vd; Pinkwart 1973, 153; Linfert 1976, 147 vd.

⁷ Diepolder 1965, Taf. 17-18, 26.

⁸ Yaylalı 1979, 37 dipnot. 6; Şahin 2000, 59 vd; Pudicitia tipinin ilk ve en güzel örneklerinden biri olarak ise Ağlayan Kadınlar Lahti görülür: Kleiner 1942, 160 vd; Lippold 1950, A. 231, 9. Taf. 82.1; Akurgal 1961, 295; Şahin 2000, 65; Aynı zamanda Olympia Zeus tapınağının alınlığındaki Hippodameia'nın duruşu da Pudiciaları hatırlatır: Atalay 1988, 26 dipnot 64.

⁹ Krahrmer 1923/24, 174 vd. Taf. 6; Yaylalı 1979, 37; Şahin 2000, 61 dipnot 381.

¹⁰ Linfert 1976, 149 vd.

¹¹ Kleiner 1942, 116 vd, Taf. 20 c-d; Yaylalı 1979, 37 dipnot. 7; Şahin 2000, 61.

¹² Linfert 1976, 148 vd; Yaylalı 1979, 37; Şahin 2000, 61 vd.

¹³ Pinkwart 1973, 149 vd; Linfert 1976, 153 dipnot 606; Yaylalı 1979, 36 dipnot 5; Şahin 2000, 60 dipnot 372.

¹⁴ Horn 1972, 182 Nr. 5 vd; Pinkwart 1973, 153 dipnot 21; Linfert 1976, 147 vd; Yaylalı 1979, 37 vd; Şahin 2000, 61 dipnot 383.

¹⁵ Horn 1972, 86 vd.

¹⁶ Pudicitia tipi sadece kadın figürler arasında görülmez. Az da olsa erkek figürlerde de işlenir bkz. Pfuhl-Möbius 1977, 63, Fig. 102, Taf. 24; Fig. 829-831, Taf. 121; Fig. 861-862, Taf. 126; Fig. 1028, Taf. 154; Yaylalı 1979, 36 vd.

¹⁷ Pfuhl-Möbius 1977, 64.

Mezar stelleri üzerinde betimlenen Pudicitia tipindeki kadınlar çoğunlukla klinede yatan adamın yanında oturur durumda verilmekle birlikte, bizim örneğimizdeki gibi bazen de niş içinde tek başlarındırlar. Sahnelerin kalabalık olduğu ve stel üzerinde birden fazla kadının işlendiği durumlarda eğer yazıtlar yeterli bilgi vermiyorsa, akrabalık ilişkilerini çözmek ve yaşayanlarla ölenleri ayırt etmek oldukça zordur. Pudicitia tipinin mezar stellerinde bu kadar yaygın işlenmesinin en büyük nedeni ise mezar atmosferine uygun biçimde üzüntüyü yansıtan bir duruş biçimi olmasıdır. Ancak Hellenistik dönem sonrasında bu tipte işlenen kadınlar genel görünümlemlerindeki matem havasını yitirerek büyük ölçüde simgesel hale gelirler¹⁸. Bizim burada ele aldığımız stelde ise matem havası hem ana figürde, hem de yardımcı figürlerde hala kendini göstermektedir.

Mezar stelleri üzerinde betimlenen kadın ve erkek figürlerin en önemli ortak özelliklerinden bir diğeri, buradaki gibi yanlarında hizmetkar olarak yorumlayabileceğimiz küçük çocukların yer almasıdır (Fig. 4). Hizmetkarları ile verilen stellerin ilk örnekleri Attika mezar kabartmaları üzerinde görülür¹⁹ ve izleyen dönemlerde sürekli olarak kullanılır. Çocuklar için yapılmış mezar stelleri ise oldukça azdır²⁰. Ancak İÖ. 2. yüzyılda bu tür stellerin yapımında bir artış gözlenir ve bu tip örnekler de küçükler daha çok köpekleri ile oynarken²¹, ya da onlara üzüm gibi taze yemiş ve meyveler uzatırken gösterilir. Ayrıca bu tür örneklerde çocukların boyutları, kompozisyon içindeki hareketleri ve giysileri hizmetkar çocuklardan daha farklıdır.

Stelimizde yaklaşık aynı boyutlarda iki küçük kız, ana figürün yanında itaatkar şekilde ayakta betimlenmiştir. Yüzleri büyük ölçüde silinmekle birlikte, ifadede üzüntünün izleri kendini gösterir. İkisinin de saçları ortadan ayrılmış ve iri dalgalar halinde kulakları örterek omuzlar üzerine dökülmüştür. Ancak omuz seviyesinde uçları hafifçe incelererek dışa doğru kavis yapar. Ana figür gibi ikisi de khiton giymiş, ancak cepheden verilmişlerdir. Bunlardan çerçeve kenarındaki aynı ana figür gibi Pudicitia

¹⁸ Şahin 2000, 61.

¹⁹ Hanfmann-Robert 1960, 49.

²⁰ Mezar stelleri sadece özgür çocuklar için yapılırken, köle çocukların bir mezar taşına sahip olma olasılığı yok denecek kadar azdır: Malay 1990, 114.

²¹ Çocuklar ile birlikte köpeğin işlenmesi hem oyun, hem de koruyuculuk anlamı taşır. Pfuhl 1935, 24 vd; Pfuhl-Möbius 1977, 25 vd, Fig. 98, Taf. 23; Fig. 726-729, Taf. 109; Fig. 730-731, Taf. 110.

tipinde betimlenmişse de, farklı olarak sol kol çeneye dayanırken, sağ kol alttan sol dirseğe destek yapmıştır. Hafifçe sağ bacağını dizden bükerek yana çeken çocuğun vücut ağırlığını sol bacak taşımaktadır. Onun da mantosu özellikle üst gövde de yüzeysel, belden altında ise biraz daha ayrıntılı işlenmiş ve sol bacak üzerinden yere dik aşağı inmiştir. Kenardaki bu küçük kız ile, sağ kenardaki ana figür arasında ikinci bir küçük kız daha vardır. Her ne kadar boyu sol kenardakine göre belli belirsiz biraz uzunsa da, aralarında boyutça belirgin bir farklılık yoktur. Ancak ortadaki kızın gövdesi yanındakinden farklı olarak kalathos benzeri yüksekçe bir kabın gerisinde kalmıştır. Kız sol elinde kendi vücuduna oranlandığında büyüklüğü ile dikkati çeken piramidal kapaklı pyxis benzeri bir kap tutmakta ve bu kabın yan kenarı oturan kadının dizlerine değmektedir. Vücudu her ne kadar bu büyük kabın arkasında kalmışsa da, görülebildiği kadarıyla oldukça rahat bir pozisyonda ve yaklaşık dinlenme etkinliği içindedir (Fig. 4).

Mezar stellerinin değişmezlerinden olan yardımcı figürler her dönemde ana figürlere eşlik eder biçimde betimlenirler. Çoğunlukla da buradaki gibi kadınların yanında kız, erkeklerin yanında ise erkek çocuklar durmakta²², bazen de hem kız hem de erkek çocuklar bir arada gösterilmektedir. Yardımcı figürler buradaki gibi çoğunlukla seviye farkını göstermek istercesine ana figürden boyutça farklıdır²³. Geç Hellenistik dönem ile birlikte, ana figürlerin yanında işlenen çocuklar çoğunlukla küçülmüş ve önemini yitirerek çerçeve kenarına sıkışmışlardır. Aynı gelenek Roma döneminde de devam eder ve hizmetkar ile ana figür arasındaki boyut farklılığı eskisi kadar vurgulanmaz.

Mezar stellerinde işlenen ana figürler gibi, hizmetkar çocuklarda da tip olarak çeşitlilik gözlenir²⁴. Bazen sol kenardaki küçük kız gibi efendileri ile aynı tip içinde, bazen de hiçbir görev yapmaksızın dinlenme etkinliği içindedirler. Çocuklar ortadaki kız gibi efendilerine ait eşyaları taşıyabilecekleri gibi, bazen de sol kenardaki kız gibi serbest duruşta verilirler. Eğer ellerinde bizim örneğimizdeki gibi eşya tutuyorlarsa, bunlar kadınlara ait olanlarda çoğunlukla mücevher kutusu, ayna, iğ öreke²⁵; erkeklere ait

²² Yaylalı 1979, 52; Şahin 2000, 82.

²³ Horn 1972, 86 vd.

²⁴ Yaylalı 1979, 51 vd.

²⁵ Pfuhl-Möbius 1977, Fig. 364, 370, Taf. 60; Fig. 428, Taf. 70; Fig. 906, Taf. 135.

olanlarda ise silah, rulo, yazı takımları gibi²⁶ cinsiyete göre farklılık gösteren eşyalardır²⁷. Ancak Roma döneminde, Hellenistik dönemden farklı olarak çoğunlukla ellerinde ölüye ait eşyaları tutmaz ve karamsar görüntülerinden sıyrılırlar²⁸.

İlk bakışta evin çocuğu ile, hizmet eden çocuklar arasındaki ayrılığı belirlemek zorsa da, bizim örneğimizdeki gibi hizmetkar çocuklar, aralarındaki seviye farkından dolayı çoğunlukla ana figürlere dokunmaz ya da bir bağ oluşturacak şekilde duygusal temas içine girmezler. Ancak bu küçük figürler eğer ölenin çocukları ya da yakınlarıysa onun kucağında ya da yanında oturur²⁹ veya nadiren klinede yanına uzanır³⁰. Bunun dışında bazı mezar stellerinde nadir de olsa, klinede yatan çocuğu kucağına almak için uzanmış kadınlara ya da klinede yatan erkeklerin yanlarında oturan çocuğun omzuna elini koyması gibi sevgi dolu sahnelere rastlanır. Örneğin şimdi Bursa Arkeoloji Müzesi'nde korunan Miletopolis kökenli bir stelde³¹, klinede yatan adamın yanında oturan küçük erkek çocuk, hemen solda oturan kadının kucağına gitmek üzere kadının kollarına doğru hamle yapmıştır. Böylece evin çocukları, hizmetkar çocuklardan kolaylıkla ayırd edilebilir ve yanlarında yer alan yetişkinler onların anne ve babaları olarak nitelendirilebilir. Bu durumda bizim örneğimizde her iki kızın da yanlarındaki ana figürle duygusal bağ oluşturan bir iletişim kurmamaları onların kadının çocukları değil, hizmetkarları olarak yorumlanabileceğinin güzel bir göstergesidir.

İlk karşılaştırma örneklerimizden birisi Samos'da ele geçen ve bugün Tiganı Müzesi'nde bulunan bir steldir³². Üzerinde ölü yemeği sahnesi betimlenmekle birlikte, özellikle çerçeve kenarında oturan kadının ve yanındaki

²⁶ Pfuhl 1905, 93 vd; Pfuhl-Möbius 1977, Fig. 303, 308-309, Taf. 55.

²⁷ Firatlı 1965, 298 vd.

²⁸ Şahin 2000, 82.

²⁹ Özellikle de kucağında çocuklarını oturtan kadınların ilk ve en güzel örnekleri Attika mezar kabartmalarında karşımıza çıkar. Johansen 1951, 18, Fig. 5; Hanfmann-Robert 1960, 49, Pl. 9; Pfuhl-Möbius 1977, Fig. 949, 953, Taf. 142; Pfuhl-Möbius 1979, Fig. 1747-1749, Taf. 254; Boardman 1995, 184, Fig. 150.

³⁰ Pfuhl-Möbius 1979, Fig. 2038, Taf. 296.

³¹ Mendel 1909, Nr. 67 Fig. 30; Pfuhl-Möbius 1979, Fig. 1297, Taf. 257; Şahin 2000, KA 17, Taf. LIV.

³² Pfuhl-Möbius 1979, Fig. 1589, Taf. 231.

hizmetçi kızın duruş biçimi ve elbise kıvrımları bizim örneğimizle benzer. Pfuhl-Möbius tarafından İÖ. 2. yüzyıl sonlarına tarihlenen bu stelde, sol kenarda oturan kadın aynı şekilde çerçeveden çözülerek hafifçe öne eğilmiş ve khitonunun yere dökülen kıvrımları yana açılmıştır. Giysi kıvrımlarında zenginlik yanında şematize bir görünüm vardır. Ayaklar üzerine dökülen kıvrımların hareketsiz ve ip gibi ince görüntüsü ortak olmakla birlikte, khitonun eteklerinin daha derin kanallarla verilmesi, özellikle kalça üzerindeki kıvrımların doğallıktan tümüyle uzaklaşarak yapay bir biçim alması Samos örneğini, bizimkinden biraz daha geçe götürür.

Benzer karşılaştırma örneklerinden bir diğeri, yine Samos'da ele geçen ve Tigani Müzesi'nde bulunan İÖ. 2. yüzyılın 2. yarısına tarihlenen steldir³³. Çerçevenin üst kısmı büyük ölçüde kırılmakla birlikte, klinede yatan adamın yanında oturan kadının ve özellikle de sol kenardaki kız hizmetkarın giysileri bizim stelimizle yakın benzerlik gösterir. Her ikisinde de kadınlar dimdik oturmak yerine hafifçe öne eğilmişler ve böylece kalça ile sırtın yuvarlak konturları izlenir hale gelmiştir. Sadece karşılaştırma örneğinde kadın mantosuna biraz daha sıkı sarılmış ve kolların toplu, sıkışık hareketi ön plana çıkmıştır. Bizim stelimizde ise kollar büyük ölçüde vücuttan çözülmüş ve manto üst gövdeyi daha fazla açıkta bırakmıştır (Fig. 2). Stelimizde sol kenardaki iki küçük kız, daha çok matem havasında kendi dünyalarına dalmış biçimde betimlenirken, karşılaştırma örneğimizdeki küçük kız elindeki mücevher kutusunun kapağını açmış ve tüm dikkatini ona yöneltmiştir. Kompozisyondaki değişiklikler dışında figürlerin oranlamalarında ve genel yapılarında belirgin bir farklılık bulunmamaktadır. Samos örneğinde khiton giysili küçük kızın sağ bacağı aynı biçimde geriye çekik verilirken, kıvrımlar yere dik basan ve vücut ağırlığını taşıyan sol bacak üzerinde toplanmıştır. İki bacak arasından aşağı dik inen kıvrımlar da benzer motiflerden bir diğeridir.

Son olarak bugün İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve İÖ. 2. yüzyılın 2. yarısına tarihlenen, üzerinde ölü yemeği sahnesinin betimlendiği bir steli³⁴ örnek vermek isteriz. Bu stelde sol eliyle başına kadar çektiği mantosunun kenarından tutan kadının vücudu büyük ölçüde gevşeyerek rahat bir pozisyon almıştır. Özellikle de bacakları vücuttan çözülerek öne doğru

³³ Pfuhl-Möbius 1979, Fig. 1561, Taf. 226.

³⁴ Pfuhl-Möbius 1979, Fig. 2038, Taf. 296.

uzatılmıştır. Aynı gevşeme klinede yatan erkek figürde de kendini göstermektedir. Niş içinde sol çerçeve kenarına sıkışan ve elinde mücevher kutusu tutan küçük kız ise, saç işlenişine varıncaya kadar bizim örneğimizle özdeşdir. Ayrıca oturan kadının mantosu ve özellikle de khitonun ayak üzerine dökülen pileleri aynı dönem modasını yansıtmaktadır.

Yukarda ayrıntılı olarak tanımlamasını yaptığımız ve ikonografik özelliklerine değindiğimiz stel, özetle Hellenistik çağın izlerini üzerinde taşımakla birlikte, oturan kadının khiton etek kıvrımlarının oturağa doğru hafifçe açılması, kıvrımların plastikliğini kaybetmesi ve figürlerin hareketsizliği görüntüdeki doğallığı bir miktar bozmuş, dolayısıyla da stelimizi İÖ. 2. yüzyıl başlarına tarihlenemizi güçleştirmiştir. Stelimizde yüksek Hellenistik çağın etkileyici ve canlı stilini bulmak mümkün değildir. Ayrıca vücudu döndürme, harekette barokluk ve kıvrak görünüm, birbiri içine giren ya da birbirini kesen kıvrımlardan da bahsedilemez. Kadının elbise kıvrımları sapmaya uğramaksızın dümdüz aşağıya inerken, sol köşede duran hizmetkar kızın elbisesinde kıvrımlar yön değiştirmekte ve özensiz biçimde birbirini kesmektedir (Fig. 4).

Pudicitia tipindeki figürün özgün şemasını kaybetmesi, özellikle kolların toplu ve sıkışık hareketinin bozulması, giyside zenginlik yanında şematize görünümün ön plana geçmesi daha çok İÖ. 2. yüzyılın 2. yarısında görülen özellikler olarak sıralanabilir. Ancak ana figürün yanında yer alan iki küçük kızın henüz cüceleşmemiş boyutu ve ince, uzun yapısı, ayrıca kıvrımların henüz çok keskin hatlı olmayışı, oturan kadın ile plaster arasındaki boşluğun kapanmayışı İÖ. 2. yüzyıl sonlarına gelmediğimizin göstergesidir.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- AJA American Journal of Archaeology.
- Akurgal 1961 Akurgal, E., Die Kunst Anatoliens von Homer bis Alexander, Berlin, 1961.
- Atalay 1988 Atalay, E., Hellenistik Çağ'da Ephesos Mezar Stelleri Atölyeleri, İzmir, 1988.
- BCH Bulletin de correspondance hellénique.
- Boardman 1995 Boardman, J., Greek Sculpture, The Classical Period, London, 1995.
- Diepolder 1965 Diepolder, H., Die attischen Grabreliefs, Darmstadt, 1965.
- Fıratlı 1965 Fıratlı, N., "İstanbul'un Yunan ve Roma Mezar Stelleri", Belleten, 29, 1965, 263-321.
- Hanfman-Robert 1960 Hanfman, G.M.A.-L. Robert, "A Sepulchral Stele from Sardes", AJA, 64, 1960, 49 vd.
- Horn 1972 Horn, R., Hellenistische Bildwerke auf Samos, Samos 12, Bonn, 1972.
- JdI Jahrbuch des deutschen Archaeologischen Institut
- Johansen 1951 Johansen, K.F., The Attic Grave Reliefs of the Classical Period, Copenhagen, 1951.
- Kleiner 1942 Kleiner, G., Tanagrafiguren, JdI, Erg. Band I, Berlin, 1942.
- Krahmer 1923/24 Krahmer, G., "Stilphasender Hellenistischer Plastik", RM, 38-39, 1923/24, 138 vd.
- Linfert 1976 Linfert, A., Kunstzentren hellenistischer Zeit. Studien an Weiblichen Gewandfiguren, Wiesbaden, 1976.
- Lippold 1950 Lippold, G., Die griechische Plastik, Handbuch der Archæologie III, 1, München, 1950.
- Malay 1990 Malay, H., Çağlar Boyu Kölelik (Eski Yunan ve Roma), İzmir, 1990.
- Mendel 1909 Mendel, G., "Musée de Brousse, Catalogue des monuments grecs, romains et byzantins du Musée Impérial Ottoman de Brousse", BCH, 33, 1909, 245-435.
- Neumann 1979 Neumann, G., Probleme des griechischen Weihreliefs, Tübingen, 1979.
- Özgan 1982 Özgan, R., Yunan ve Roma Devri Tralleis Heykeltraşlığı, (Yayınlanmış Doçentlik Tezi), Konya, 1982.
- Pfuhl 1905 Pfuhl, E., "Das Beiwerk auf den Ostgriechischen Grabreliefs", JdI, 20, 1905, 47-96.
- Pfuhl 1935 Pfuhl, E., "Spaetionische Plastik", JdI, 50, 1935, 9-48.

- Pfuhl-Möbius 1977 Pfuhl, E.-H. Möbius, Die Ostgriechischen Grabreliefs I, Mainz am Rhein, 1977, Text ve Tafelband.
- Pfuhl-Möbius 1979 Pfuhl, E.-H. Möbius, Die Ostgriechischen Grabreliefs II, Mainz am Rhein, 1979, Text ve Tafelband.
- Pinkwart 1973 Pinkwart, D., Weibliche Gewandstatuen aus Magnesia, Ant.Pl.12, 1973.
- RM Römische Mitteilungen.
- Şahin 2000 Şahin, M., Miletopolis Kökenli Figürlü Mezar Stelleri ve Adak Levhaları, TTK, Ankara, 2000.
- Yaylalı 1979 Yaylalı, A., Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri, (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Erzurum, 1979.

LEVHA 28

Fig. 1

Fig. 2

LEVHA 29

Fig. 3

Fig. 4

